

De toekomst is steeds minder wat ie was

Voorheen leek alles mogelijk. Dat is inmiddels buitengewoon onwaarschijnlijk geworden door wat eerder in de tijd werd vastgelegd. We zijn steeds meer slaaf van ons verleden. Kiezen we bijvoorbeeld als tijdshorizon het jaar 2030 dan weten we een aantal zaken vrijwel zeker. Om te beginnen is er de voorraad gebouwen en infrastructuur, waarmee het kaartbeeld tot in lengte van jaren is vastgelegd. Wie echt iets wil veranderen moet dus met die voorraad in de weer.

Ook zijn veel mensen die 2030 zullen meemaken al geboren. Alleen over de niet geboren verkeren we in onzekerheid. Gegeven het jarenlange lage geboortecijfer kan worden aangenomen dat in 2030 de samenleving relatief weinig jongeren zal tellen en verder zal zijn ontgroend. Het aantal veertigers en vijftigers zal tot 2010 met een miljoen toenemen en het aantal 65+ met een half miljoen. Dan komt de vergrijzing van de na-orlogse geboortegolf op gang en zal in 2030 ongeveer een kwart van de bevolking uit senioren bestaan. Niet alleen omdat ze met zoveel zijn maar ook omdat ze steeds langer blijven leven treedt dubbele vergrijzing op.

Nooit eerder heeft ons land zo'n bevolkingssamenstelling gekend. Samenleving noch bouwvoorraad zijn op die andere toekomst voorbereid. Alleen al uit een oogpunt van volksgezondheid doemen risico's op. Hoe vitaal zal men in 2030 zijn? Welvaartsziekten en afnemende vruchtbaarheid toegeschreven aan vervuiling van bodem, water, lucht en rust bedreigen de kwaliteit van het bestaan van de toekomstige populatie. Dit alles zal de omvang en het gedrag van de populatie goedschiks of kwaadschiks beïnvloeden. De levensverwachting van de gemiddelde Nederlander wordt voor 2010 geraamd op 75,0 jaar (mannen) tot 81,5 jaar (vrouwen). Er wordt weliswaar langer geleefd, maar steeds vaker in ongezondheid. Begin jaren negentig werden bij gemiddeld zestig gezonde jaren, door mannen veertien en door vrouwen twintig jaar, in ongezondheid doorgebracht. Het beroep op zorg in eigen omgeving zal enorm zijn. Door hun massaliteit en mondigheid zullen de ouderen van straks een steeds groter stempel drukken op het maatschappelijke leven.

Uit het voorgaande valt de conclusie te trekken dat de beschreven veranderingen in de bevolkingssamenstelling tot wijziging in behoeften zullen leiden. Van het particulier verbruik van produkten gaat de nadruk verschuiven naar het gebruik van diensten. Nog nauwelijks wordt beseft welke mogelijkheden in deze unieke demografische ontwikkeling schuilen om bepaalde doelstellingen te halen, bijvoorbeeld inzake ruimtegebruik en milieu.

De bevolkingssamenstelling, waarbij uitgegaan wordt van gedrag, is maatgevender geworden dan de bevolkingsomvang. Zo bleek in de jaren

Ir. Marten Bierman is als
Planoloog verbonden aan
het Instituut voor
Maatschappijwetenschappen
SISWO en lid
van de Eerste kamer
voor de Regionalen
De Groenen

zeventig toen Nederland nog een jonge bevolking herbergde, het ruimtegebruik driemaal zo snel toe te nemen als de bevolkingsgroei. Er vormden zich veel jonge gezinnen die eigen woonruimte nodig hadden en die voornamelijk buiten de steden werd aangeboden. Op die ervaring stelen nu de nieuwe verwachtingen en die zijn daarmee veel te ruim bemeeten.

Terwijl de vergrijzende bevolking al voor 61 procent bestaat uit één- en tweepersoonshuishoudens, telt de woningvoorraad nu al 71 procent eengezinswoningen. En de kloof tussen wat er staat en wat er aan onderdak nodig is, wordt de komende jaren alleen maar groter. Enerzijds door toenemende vergrijzing en verweduwing en anderzijds doordat onder druk van de markt voornamelijk eengezinswoningen worden bijgebouwd. Zou naast een pensioenbewustzijn ook een bijbehorend woonbewustzijn worden aangekweekt. Dan liggen er kansen om tot optimalisatie van het gebruik van de woningvoorraad te komen. Zo komen de woningen vrij die dan niet nieuw behoeven te worden bijgebouwd. Nog meer woningen komen leeg als de geboortegolf tenslotte uitmond in een uitvaartgolf.

De daaruit voortvloeiende bevolkingsdaling zal regionaal verschillend toeslaan. In Limburg zal zich die al in 2008 voltrekken. Dit leidt tot merkwaardige situaties als wordt bedacht dat vliegveld Beek wordt vergroot en dat daar in de randen van de nacht mag worden gevlogen omwille van de werkgelegenheid waarvoor de werkers dus straks zullen ontbreken. Zij zijn bovendien al een jaar of tien voordien met pensioen en wetten daarmee niet langer het beroep op meer economische groei om in hun welvaart te voorzien.

Nationaal maakt de vergrijzing een procent minder economische groei mogelijk zonder welvaartsdaling. De *agenda 2000+* met al zijn grote werken om werkgelegenheid te genereren, veroorzaakt overmaat en vergt gastarbeid. Instorting van de woningmarkt dreigt. Het wegvallen van een belangrijk deel van het woon-werkverkeer door met pensioen gegane werknemers veroorzaakt ook het wegvallen van veel files. Zo doemt een heel andere samenleving op dan waarvoor nu de voorbereidingen worden getroffen.